

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО РИНКУ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

Розглянуто сучасний стан та особливості розвитку міжнародного та вітчизняного екологічного ринку, також проведено аналіз вітчизняного ринку екологічних товарів та послуг, його наявні переваги для ведення бізнесу, конкурентоспроможність та можливість виходу на міжнародний ринок.

Ключові слова: ринок екологічних товарів та послуг, конкурентоспроможність, транскордонне співробітництво.

Ринок екологічно чистої продукції та послуг, який є альтернативою традиційному ринку, динамічно розвивається. Бізнес швидко відчув його потенціал. Провідні світові виробники мають у своєму асортименті екологічні варіанти своїх відомих брендів, нові компанії намагаються закріпитися на ринку з інноваційними екологічно орієнтованими продуктами й послугами. Для підтримки репутації зростаюча кількість компаній поширюють свої екологічні стандарти на повний вартісний ланцюжок виробничої діяльності. До них можна віднести: "Caterpillar", "Chiquita", "Dole", "DuPont", "Ford", "Fujitsu", "Herman Miller", IBM, "Starbuck's", "Royal", "Unilever" та багато інших. Розширюється екологічне сільське господарство та зростає кількість спеціалізованих "зелених" супермаркетів.

Питання транскордонного співробітництва у еколого-економічній сфері та участі транснаціональних корпорацій у формуванні екологічних ринків вивчають закордонні вчені: Дж. Гроссман, К. Пітті, П. Портні, П. Робертс, Р. Уелфорд, Ф. Черникрос, Д. Есті, А.А. Голуб. Екологічні чинники у формуванні регіонального ринку реакційних послуг досліджували О.І. Гулич, В.С. Кравців, В.І. Павлов та інші. Професор Гарвардської школи бізнесу М. Портер одним з перших розглядав екологічно спрямований ринок як один з найважливіших засобів досягнення міжнародних конкурентних переваг державами і компаніями.

Екологічний ринок – визначають як складову загального ринкового середовища, яка характеризується конкурентним обміном усім тим, що спрямоване на збереження, відновлення і раціональне використання навколишнього природного середовища, поліпшення якості життя людей та їхнього екологічного забезпечення. Екологічний ринок – це ринок екологічних технологій, робіт, промислових товарів, послуг, знань, екологічної інформації [1, 2]. На сьогодні на екологічному ринку відбуваються структурні та географічні зміни. Отримують подальший розвиток традиційні галузі, до яких відносять:

- водопостачання, водоочищення і утилізацію водних стоків (близько 40 % ринку);
- утилізацію твердих і небезпечних відходів (до 40 %),
- утилізацію вторинних ресурсів і захист повітряного середовища.

Швидко розвиваються відносно нові сектори, такі як екологічний туризм, органічне рільництво, екологічне автобудування, ліки, косметика і інші

¹ Ужгородський навчальний центр Київського національно-торговельного економічного університету;

² ІРД НАНУ

екологічні товари, що потрапляють до кола продукції інших галузей, але що становлять помітну частку ринку звичайних товарів. Усе більш популярним стає екологічне житлове будівництво, що використовує природні будівельні матеріали та енергозберігаючі технології. У зв'язку із забороною в ЄС з 2012 р. деяких видів ламп розжарювання, основна частина ринку джерел світла переорієнтувалася на екологічну енергоощадну продукцію [3].

Суперечності у методах підрахунку не дають змогу оперувати на екологічному ринку точними статистичними даними, радше йдеться про оцінки, що базуються на різних підходах і класифікаціях. Поточні оцінки сучасного світового ринку екологічних товарів та послуг змінюються у межах від 900 млрд дол. до 2 трлн дол. (1990 р. – 200 млрд дол.) [4, 5]. Екологічний ринок у різних регіонах світу розвинений нерівномірно. Найбільшими ринками екологічних товарів і послуг є розвинені держави, насамперед, США, ЄС (лідер Німеччина) та Японія. Водночас він набуває швидкого розвитку у країнах, що розвиваються, і де спостережено найвищі темпи зростання.

Значними гравцями ринку стають Китай, Індія та Бразилія, які демонструють найбільш високі темпи індустріального розвитку. Найдинамічніше ринок екопродукції розвивається в Китаї, де темпи приросту останніми роками сягали 30 % щорічно. Очікується, що надалі ці темпи знижуватися не будуть. За національними оцінками, частка екологічних товарів і послуг може досягти в 2015 р. 10 % ВВП. Нині Китай вже став основним виробником деяких видів повновлавної енергії. У 2009 р. на нього припадає близько 40 % світових продажів сонячної енергії, виробленої на основі фотоелементів, 30 % – вітроустановок (10 % в 2007 р.) і 77 % сонячних водонагрівальних колекторів. Індія посідає 5 місце у світі з потужностей вітрової енергетики і нарощує потужності з виробництва інших видів енергії, таких як біогаз і сонячна [6, 7]. Інші країни, які розвиваються, хоча й є нетто-імпортерами екологічних товарів та послуг, мають значні перспективи нарощування експорту, передусім, такої органічної продукції, як: сільськогосподарська, біопаливо тощо.

У західних країнах в середньому на товари і послуги екологічного призначення витрачають до 10 % сімейного бюджету, попит на них зростає з кожним роком. Люди потребують продуктів, здатних допомогти зберегти здоров'я і активність на довгі роки [8]. Темпи приросту екологічного ринку у країнах Балтії – до 8 % на рік, у Канаді – на рівні 10 %. [9]. На цей час головними експортерами на європейському екологічному ринку посідають Німеччина, Франція і Великобританія, на які припадає 55 % торгівлі екологічними товарами ЄС. Найбільшими екологічними ринками в ЄС є Франція і Німеччина (в сукупно 49 % від загального об'єму на 2006 р.). Три держави – Сполучене Королівство, Італія та Голландія формують 24 % загального об'єму, а на 10 нових членів ЄС припадає усього 5,7 %, з яких половина належить Польщі [10].

Для нашої країни виготовлення природної екологічно чистої продукції є особливо актуальним у зв'язку з прагненням жителів України звести нанівець вплив на здоров'я шкідливих наслідків від аварії на Чорнобильській АЕС. За оцінками професійного видання CleanTech, у 2010 р. ринок "зелених" товарів і послуг в Україні становив близько 15 млрд грн, а у 2011 р. – близько 20 млрд грн. Водночас, як уже було зазначено, оцінки сегменту мають певну похибку, а-

дже в Україні система збирання даних Держстату не адаптована до міжнародної системи ОЕСР (Євростат). Експерти вважають, що якщо найближчим часом вдасться створити сприятливе законодавче поле, то вже в через 2-3 роки ринок екологічно чистих технологій, товарів і послуг зросте в рази (до 2020 року обсяг "зеленого" ринку України перевищить 100 млрд грн) [11].

Україну вже давно, за оцінками німецьких фахівців, вважають інвестиційним привабливим регіоном можливого динамічного ринку для виробів і послуг у сфері охорони довкілля. Така оцінка підтверджується та конкретизується даними вітчизняних маркетингових досліджень відносно потенційних і реальних виробників екологічного устаткування і постачальників екологічних послуг. Так, 77-85 % підприємств на Україні можуть займатися розробленням або виробництвом устаткування щодо очищення питної і дощової води; 85-91 % – займатися спорудами, призначеними для очищення промислових та сільськогосподарських вод; близько 61-69 % підприємств – розробляти (випускати) устаткування для очищення від з'єднань азоту і металів, мінеральних, хімічних добрив і гербіцидів, 69-77 % – для очищення від фенолів та легкоокисних органічних речовин, 77-85 % – для знешкодження з'єднань важких металів і механічних домішок, 91-96 % – для очищення від нафтопродуктів і відходів їх перероблення [10].

Зауважимо, що конкурентоспроможність багатьох вітчизняних товарів на світовому ринку "екологічних продуктів" висока. Це зумовлено тим, що:

- існує заборона на вирощування окремих культур в країнах Західної Європи, таких, наприклад, як коноплі;
- певні культури слабо культивуються або взагалі не обробляються у країнах ЄС – це просо, гречка;
- якість оброблення і перероблення багатьох культур в Україні дуже висока і відповідає стандартам ЄС (льон, насіння і посадковий матеріал рідкісних культур і сортів);
- низка позицій вітчизняного культивування є оригінальною для світового ринку: дикорослі ягоди, і продукти їх перероблення, а також гриби, горіхи, деякі лікарські рослини.

Сьогодні екологічний ринок України пропонує широкий спектр товарів і послуг: натуральні продукти харчування; пристрої для очищення води і повітря; екологічно безпечні матеріали; меблі і побутова хімія; екологічний туризм; екологічне будівництво; надання консультаційної, інформаційної і іншої підтримки з різних екологічних питань.

Варто зазначити, що у травні 2011 р. Українська програма екологічного маркування пройшла міжнародний аудит і отримала сертифікат з програми взаємного визнання "GENICES" (відповідність міжнародним стандартами ISO/Guide 65 і ISO 14024). Співучасниками програми GENICES вже є Чехія, Нова Зеландія, скандинавські країни, Швеція та Китай. Внесення України до програми GENICES означає, що вітчизняний товаровиробник дістає можливість розширювати ринки збуту продукції, яка пройшла екологічну сертифікацію в Україні, підтверджуючи її поліпшені екологічні характеристики та отримати ліцензію на використання знаку екологічного маркування будь-якої з вказаних країн за спрощеною процедурою [13].

Можна констатувати, що ринок екологічно чистих товарів та послуг в Україні існує та бурхливо розвивається, а також має деякі переваги для ведення бізнесу в Україні, а саме:

- потужний товарний асортимент екологічних товарів та послуг;
- наявність невибагливих споживачів з широких верств населення (зацікавленість екотоварами виявляють люди віком 50-60 років, що пов'язано з їх підвищеним піклуванням про здоров'я, а також молодь до 25 років з її прагненням до чогось нового), кількість яких невинно збільшується;
- можливість зайняття поки що відносно вільної ринкової ніші;
- наявність науково-технічної бази для розроблення унікальних вітчизняних екотоварів, що не матимуть аналогів на закордонних ринках;
- можливість отримання міжнародної сертифікації (як уже було наголошено) і реальність виходу на потужний міжнародний (транскордонний) ринок екологічних товарів та послуг;
- досить висока конкурентоспроможність вітчизняних екологічних товарів та послуг внаслідок відносно низької собівартості і високої екологічності;
- можливість залучення іноземних партнерів та інвесторів у високодохідні екологічні проекти.

Також для розширення можливостей розвитку ринку екотоварів і послуг доцільно здійснити такі заходи:

- розроблення Державної програми підтримки ринку екологічних товарів і послуг, а також внесення відповідних напрямків до програм розвитку галузей економіки;
- налагодження державної статистичної бази обліку екологічних товарів і послуг (адаптувати до міжнародної системи ОЕСР (Євростат));
- створення нормативно-правового і інституціонального поля для формування і розвитку екологічного ринку. Розроблення програм для заохочення, стимулювання бізнесу у цій сфері;
- адаптування стандартизації та маркування до міжнародних норм. Прийняття обов'язкових державних стандартів з екологічної якості основних груп споживчих товарів.
- створення спеціалізованого державного органу, який би займався координуванням та контролем сегменту екологічного ринку, таким як дитяче харчування. Безпечність цього ринку – головне завданням.

Виробництво екологічно чистої продукції може стати основним локомотивом реального сектору економіки України, правильно керуючи яким, наша країна може зайняти серйозні позиції на світовому ринку і дати значний імпульс розвитку багатьох галузей.

Література

1. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.pidruchniki.ws/12191010/ekologiya/zagalni_termini_viznachennya
2. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.pidruchniki.ws/ekologiya/>
3. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.dibase.ru/article/15072011_piskulovala/6
4. Пискулова Н.А. Помощь развивающимся странам в области охраны окружающей среды / Н.А. Пискулова // Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика. – 2011. – № 2. – С. 123-128.
5. Пискулова Н.А. Перспективы развития мирового рынка экологически чистых товаров / Н.А. Пискулова // Российский внешнеэкономический вестник. – 2010. – № 12. – С. 121-122.

6. Piskulova N.A. Environmental Aspects of Globalisation: Governance Issues / N.A. Piskulova // Int. J. Trade and Global Markets. – 2009. – Vol. 2, No. 1. – P. 59-70.
7. Бабаева М. Экологические аспекты конкурентоспособности ТНК на рынке сжиженного природного газа / М. Бабаева // Модернизация. Инновации. Развитие. – 2011. – № 4. – С. 23-27.
8. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.ecovitagroup.com/about/market/>
9. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.dt.ua/articles/26004?articleslug=ekologiya_vhodit_u_rinok&rubic
10. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=485053>.
11. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.business.ua/whitepapers/news/22054/>
12. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.kievpress.net/news/Ukrainskaya_ekoprodukcija_smozhet_probitysa_na_mezhdunarodnye_rynki-8470/
13. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.ecochistyproduct.ru/rights_base/razdel31_25

Гаврилко П.П., Черторижский В.Н. Состояние и особенности развития мирового и отечественного экологического рынка товаров и услуг

Рассмотрены современное состояние и особенности развития международного и отечественного экологического рынка, также проведен анализ отечественного рынка экологических товаров и услуг, его имеющиеся преимущества для ведения бизнеса, конкурентоспособность и возможность выхода на международный рынок.

Ключевые слова: рынок экологических товаров и услуг, конкурентоспособность, трансграничное сотрудничество.

Gavrillko P.P., Chertoryzhsky V.M. State and characteristics of the development global and domestic environmental goods and services market

In the article the current status and features of international and domestic environmental market, as the analysis of the domestic market for environmental goods and services from its existing benefits for business, competitive and able to enter the international market.

Keywords: market environmental goods and services, competitive, transborder cooperation.

УДК 332.122:911.375

Ст. викл. А.П. Голод, канд. географ. наук;
студ. З.Б. Дрофяк – Львівський ДУ фізичної культури

ПРИМІСЬКА ЗОНА ВЕЛИКОГО МІСТА ЯК ПЕРСПЕКТИВНА РЕКРЕАЦІЙНА ТЕРИТОРІЯ

Розглянуто еколого-економічні, просторові та прикладні аспекти рекреаційного використання приміської зони великого міста. Узагальнено наявні у працях вітчизняних науковців та стратегічній документації підходи до оптимізації рекреаційного природокористування на території приміської зони. На прикладі м. Львова розглянуто особливості рекреаційного потенціалу та перспективні напрями туристичного використання і просторового розвитку приміської зони великого міста.

Ключові слова: приміська зона, велике місто, рекреаційна діяльність, туризм, екологічна безпека.

Будь-який населений пункт істотно впливає на прилеглу територію, причому інтенсивність такого впливу головним чином залежить від соціально-демографічного та економічного потенціалу самого поселення. З урахуванням цього, особливої уваги потребує дослідження впливу саме великих міст на їх приміську зону. З-поміж напрямів використання приміської зони великого міста для аналізу ми обрали найбільш соціально значущий – рекреаційний.

Впродовж останніх років проблема з організації активної рекреації стала особливо актуальною для мешканців великих міст. На нашу думку, саме рекреаційне освоєння приміської зони великих міст є достатньою альтернативою значно дорожчому виїзному і міжрегіональному внутрішньому туризму. Однак раціональне використання рекреаційно-туристичних ресурсів приміської зони неможливе без детального їх аналізу і розробки практичних рекомендацій для оптимізації розвитку відповідних рекреаційних зон.

У сучасних вітчизняних наукових дослідженнях проблеми з антропогенного освоєння приміської зони розглянуто досить широко, зокрема у працях таких учених як: Г. Денисик, О. Дмитрук, І. Круглов, Ю. Яцентюк та ін. Окремі аспекти аналізу та оцінки перспектив власне рекреаційного використання приміських зон розглядають також О. Бабчинська, О. Бейдик, Й. Гілецький, О. Любіцева та ін. Однак, очевидно, враховуючи перспективний характер рекреаційної діяльності у приміських зонах великих міст, дослідження у цьому напрямі потребують поглиблення та додаткового теоретико-методологічного обґрунтування. Саме такими міркуваннями й обумовлена мета нашого дослідження.

Перспективний рекреаційно-туристичний розвиток будь-якого регіону базується на сукупності його переваг – особливостей географічного положення та рельєфу, сприятливого кліматі, багатому природному, історико-культурному потенціалі. Однак не можна також нехтувати роллю окремих економічних центрів у формуванні загальнорегіонального рекреаційно-туристичного потенціалу. Саме у цьому аспекті важливу роль відіграють приміські зони, залучення яких до розвитку туризму та рекреаційної діяльності сприяє розширенню міського середовища для покращення умов життєдіяльності населення, сталого соціально-економічного та просторового розвитку міст, ефективного використання прилеглих територій [1]. Таким чином розширюються можливості міста щодо надання туристичних послуг, збільшення кількості закладів рекреаційного, лікувально-оздоровчого, профілактичного та спортивного спрямування. Водночас, зростає рекреаційний і туристичний потенціал регіону та держави загалом. Отож, на нашу думку, раціональне використання такої важливої рекреаційної території, як приміська зона, має стратегічне значення не лише для туристичного, а й для економічного розвитку регіону загалом.

Для розвитку озелених і ландшафтно-рекреаційних приміських територій необхідним є збереження унікального природно-ландшафтного комплексу, рекреаційних територій і об'єктів природно-заповідного фонду, підвищення забезпеченості населення озеленими територіями загального користування шляхом створення нових парків, скверів, поліпшення рекреаційного потенціалу наявних природних ландшафтів, їх благоустрій та належний догляд за ними [3]. Такі заходи, на думку фахівців [4], дадуть змогу оптимізувати надання рекреаційних послуг і задовольнити потреби міського населення у відпочинку і рекреації, а також, що не менш важливо, сприятимуть нарощуванню обсягу доходів суб'єктів господарювання і міського бюджету від туристично-екскурсійної та санаторно-курортної діяльності.

Ще одним позитивним фактором оптимізації рекреаційного використання приміської зони, на думку Й.Р. Гілецького та І.І. Закутинської, є те, що заходи у цьому напрямі сприятимуть розвитку окремих частин приміської зони,